

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡ/ΚΗ Δ/ΝΣΗ Α/ΘΜΙΑΣ & Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ
3^η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ
ΜΕ ΕΔΡΑ ΤΗ ΝΑΞΟ

Νάξος, 20/3/2017

Αριθ. Πρωτ.: 26

Ταχ. Δ/ση: Σχολή Ουρσουλινών -
Χώρα Νάξου
Τ.Κ. – Πόλη: 84300 – Νάξος
Πληροφορίες: Κων/νος Κλουβάτος
Τηλ.- Φαξ: 22850 24506
E-mail: klouvatos@sch.gr
Ιστοχώρος: <http://klouvatos.mysch.gr>

ΠΡΟΣ

Εκπ/κούς Στ' τάξεων Δημ. Σχολείων
περιφέρειας ευθύνης μας

Κοιν.:

1. Περιφερειακό Δ/ντή Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Αιγαίου
2. Τμήμα Επιστημονικής & Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π. Ε. Ν. Αιγαίου
3. Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Κυκλάδων
4. Δ/ση Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Κυκλάδων
5. Δ/ντές Γυμνασίων υποδοχής σχολείων 3ης Περιφέρειας Δημοτ. Εκπ/σης Κυκλάδων (νήσων Νάξου, Θήρας, Μυκόνου, Δονούσας, Σχοινούσας, Κουφονησίων, Ηρακλειάς, Ανάφης και Θηρασίας) μέσω της Δ/σης Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Κυκλάδων παιδαγωγικά υπεύθυνων Σχολ. Συμβούλων γυμνασίων)
6. Σχολικούς Συμβούλους παιδαγωγικής ευθύνης ανωτέρω γυμνασίων (μέσω του Τμήματος ΕΠΚ Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Αιγαίου)

**ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ**

Εισαγωγικά: Η μετάβαση των μαθητών από την Στ' Δημοτικού στην Α' Γυμνασίου θεωρείται εξαιρετικά δυσχερής διαδικασία, καθώς συμπίπτει με τη μετάβαση από την παιδικότητα στην εφηβεία και επιβαρύνεται ταυτόχρονα με την αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, του Προγράμματος, Σπουδών, των προσώπων και συνθηκών μάθησης (Lucey & Reay, 2000; Sirsch, 2003; Zeedyk et al, 2003; Κάτσινας, 2009; Rice, Frederickson & Seymour, 2011). Για το λόγο αυτό τα προγράμματα μετάβασης από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο αποτελούν εδώ και χρόνια συνηθισμένη

πρακτική για πολλά Δημοτικά Σχολεία. Η πληρότητα και χρησιμότητα των προγραμμάτων αυτών επιτυγχάνεται στο μέγιστο βαθμό όταν η υλοποίησή τους περιλαμβάνει και συνεργασία με τα γυμνάσια υποδοχής των μαθητών.

Τόσο η διάρθρωση όσο και η διάρκεια αυτών των προγραμμάτων ποικίλλει. Άλλα προγράμματα μπορεί να έχουν σύντομη διάρκεια, από τρεις ή περισσότερες ημέρες, τα οποία περιλαμβάνουν ενημερωτική επίσκεψη και ξενάγηση στο γυμνάσιο υποδοχής ή/και πρόσκληση μαθητών Α' γυμνασίου στο Δημοτικό, προκειμένου να γίνει συζήτηση και να περιγραφεί το νέο σχολικό πλαίσιο και άλλα προγράμματα μπορεί να διαρκούν ακόμη και ένα ολόκληρο σχολικό έτος (στο τελευταίο έτος φοίτησης στο Δημοτικό), με στόχο τη σταδιακή ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν την καλύτερη ανταπόκριση των μαθητών στη διαδικασία της μετάβασης (Zeedyk et al, 2003).

Η πενταετής εφαρμογή συγκεκριμένου προγράμματος μετάβασης στην 3η Περιφέρεια Δημοτικής Εκπαίδευσης Κυκλάδων (σχολ. έτη 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 και 2015-2016), έδειξε ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές της Στ' τάξης αξιολογούν θετικότερα το πρόγραμμα μετάβασης και τη χρησιμότητά του.

Στόχος του προγράμματος είναι να φέρει σε επαφή τους μαθητές της Στ' τάξης με το διάδοχο σχολικό περιβάλλον, να τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τις αγωνίες και το άγχος τους για τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, να τους εξοικειώσει με τις νέες και «άγνωστες» συνθήκες εκπαίδευσης και να τους προετοιμάσει γνωσιακά και ψυχολογικά για τις επερχόμενες αλλαγές που συνοδεύουν τη μετάβασή τους στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα. Ταυτόχρονα, ενθαρρύνεται η έκφραση των συναισθημάτων και των προσδοκιών τους για τη μετάβαση αυτή. Συνολικά, το πρόγραμμα μετάβασης (με επίσκεψη στο γυμνάσιο υποδοχής) υλοποιήθηκε την τελευταία πενταετία από δεκάδες σχολικά τμήματα τόσο πολυθέσιων όσο και ολιγοθέσιων σχολείων.

Ενδεικτικά αναφέρουν οι δάσκαλοι:

Οι μαθητές μου έμειναν πολύ ευχαριστημένοι από το γεγονός ότι μπορούσαν να εκφράσουν όλες τις απορίες τους σχετικά με τη φοίτησή τους στο γυμνάσιο, όπως επίσης και με τη γνωριμία τους με τα βιβλία της Α' Γυμνασίου. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε από πολλούς μαθητές η φράση: «Μου έφυγε το άγχος».

Η μετάβαση των μαθητών από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο προβληματίζει αρκετά τους μαθητές. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές προβληματίστηκαν για το νέο περιβάλλον, τα μαθήματα -πιο δύσκολα-, τις πολλές ώρες μαθημάτων -τα επτάωρα-, τους πολλούς καθηγητές.

Οι μαθητές σε όλες τις φάσεις του προγράμματος επέδειξαν ενεργό ενδιαφέρον και γόνιμη συμμετοχή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξαν κατά την ξενάγησή τους στους χώρους των εργαστηρίων Τεχνολογίας και Φυσικής.

Απ' την επίσκεψή τους στο γυμνάσιο όμως γύρισαν με μεικτά συναισθήματα. Αφ' ενός ενθουσιάστηκαν βλέποντας τα εργαστήρια του σχολείου (Πληροφορικής, Μουσικής-Καλλιτεχνικών, Χημείας-Φυσικής) και γνωρίζοντας κάποιους από τους καθηγητές. Αφ' ετέρου, απόρησαν και τρώμαζαν με τη συμπεριφορά των μεγαλύτερων μαθητών. Κατά την επιστροφή μας οι μαθητές μου ήταν αρκετά σκεπτικοί. Παρ' όλα αυτά η γενική εντύπωσή τους για το Πρόγραμμα ήταν θετική.

Κατά την επιστροφή μας στο Δημοτικό τα παιδιά δεν έπαψαν στιγμή να εκφράζουν τον ενθουσιασμό, τη χαρά τους και την ανυπομονησία τους για τη μετάβασή τους από την πρωτοβάθμια στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Μετά την επίσκεψη στο Γυμνάσιο, ο φόβος τους αντικαταστάθηκε από την προσδοκία για το «καινούριο» που θα συναντήσουν το Σεπτέμβριο. Είδαν θετικά τη συναναστροφή τους με παιδιά από άλλα χωριά.

Αλλά και οι εντυπώσεις, οι προβληματισμοί και τα συναισθήματα των μαθητών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Ενδεικτικά, αναφέρουν:

Πιστεύω πως είναι καλό από εδώ και πέρα κάθε έκτη να πηγαίνει να βλέπει πού θα είναι μετά το καλοκαίρι, το θεωρώ πάρα πολύ καλό. Τέλος ανυπομονώ πότε θα πάμε να αρχίσουμε το μάθημα...

Μου άρεσε πολύ που μιλήσαμε για το Γυμνάσιο. Με εντυπωσιάζει πάρα πολύ και ανυπομονώ που θα μαθαίνουμε ξένη γλώσσα. Μου φαίνεται πολύ περίεργο που θα γράφουμε με στυλό. Αυτό δεν το φανταζόμουν. Ακόμα πιστεύω ότι θα είναι περίεργο και λίγο δύσκολο που θα αλλάζουμε καθηγητή σε κάθε μάθημα.

Τα συναισθήματα που νιώθω και οι σκέψεις είναι χαρά, συγκίνηση, λύπη αλλά και χαρά που μεγάλωσα και θα πάω στο γυμνάσιο.

Νιώθω λίγο άσχημα που αφήνω το Δημοτικό γιατί έχω περάσει τόσα πολλά σε αυτό το σχολείο, αλλά χαίρομαι που θα πάω στο Γυμνάσιο και θα ζήσω μια νέα εμπειρία.

Δεν θα ήθελα να πάω Γυμνάσιο, γιατί θα χάσω και τους φίλους.

Οι πρώτες μου σκέψεις για το Γυμνάσιο ήταν πως ήταν σαν φυλακή απλώς με μαθήματα και παιδιά. Μια επίσκεψη που κάναμε με βοήθησε να καταλάβω πώς το Γυμνάσιο δεν είναι και τόσο τραγικό.

Το Γυμνάσιο μπορεί να είναι πολύ πιο δύσκολο από το δημοτικό, αλλά τουλάχιστον είναι πιο εύκολο από το Λύκειο.

Δεν θα ήθελα να πάω στο γυμνάσιο ούτε στο λύκειο. Αυτά τα έξι χρόνια γυμνάσιο – λύκειο θα ήθελα να πάω δημοτικό ξανά και ξανά!!

Νιώθω λυπημένη που θα χαθούν φίλες αλλά και χαρούμενη που θα αρχίσω ένα καινούριο κεφάλαιο στη ζωή μου και θα γνωρίσω καινούριους φίλους.

Το γυμνάσιο τώρα μπορώ να το αντιμετωπίσω πιο εύκολα από πριν χάρη στο γυμναστή, επειδή μου εξήγησε. Εύχομαι, όταν πάω στο γυμνάσιο να μην έχω μπερδέματα, να περάσω τις τάξεις άνετα και να πάω στο λύκειο ή ΕΠΑΛ με το καλό.

Τώρα που θα πάω στο γυμνάσιο έχω λίγο άγχος. Παρόλα αυτά ξέρω τι με περιμένει και είμαι έτοιμος.

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές και διαπιστώσεις, προτείνουμε και για φέτος την υλοποίηση του προγράμματος μετάβασης από όλα τα δημοτικά σχολεία της περιφέρειας ευθύνης μας (όπου αυτό είναι εφικτό) με στόχο την εξομάλυνση της μετάβασης των μαθητών από τη μία εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη. Στην προσπάθεια αυτή θα είναι καθοριστική η συμβολή των γυμνασίων υποδοχής, από τα οποία θα ζητηθεί να διευκολύνουν την υλοποίηση του προγράμματος. Κατ' εξαίρεση, τα ολιγοθέσια Δημοτικά σχολεία που βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από το γυμνάσιο υποδοχής μπορούν να υλοποιήσουν το πρόγραμμα χωρίς την επίσκεψη στο γυμνάσιο.

Παρακάτω παρουσιάζεται το προτεινόμενο σχέδιο του προγράμματος:

3 ^η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΧΟΛ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ		
ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΥΣ 2016-2017		
Βήμα	Δράση	Προτεινόμενος χρόνος
Βήμα 1 ^ο :	Προετοιμασία των μαθητών της Στ' τάξης	4-6 διδακτικές ώρες (22/3/2017 – 30/4/2017)
<p>Επιμέρους δραστηριότητες:</p> <p>1) Αρχικά οι μαθητές ενημερώνονται για τους στόχους και τη δομή του προγράμματος και ζητείται η δική τους σύμφωνη γνώμη για την υλοποίησή του.</p> <p>2) Παρακινούνται να εκφράσουν σε κύκλο τα συναισθήματά τους, τις σκέψεις τους, τις αγωνίες και τους φόβους τους για την αποφοίτησή τους από το Δημοτικό και τη συνακόλουθη μετάβασή τους στο γυμνάσιο, τις εκπαιδευτικές τους φιλοδοξίες και προσδοκίες. Η συζήτηση θα διευκολυνθεί ξεκινώντας με τους μαθητές με μεγαλύτερα αδέρφια στο γυμνάσιο ή στο λύκειο.</p> <p>Η συζήτηση αυτή προτείνεται να γίνει σε κύκλο εντός ή εκτός αίθουσας. Μια ιδέα είναι η ιδεοθύελλα (π.χ. σε ένα κομμάτι χαρτί γράφει κάθε μαθητής 1 - 2 λέξεις ή σύντομες φράσεις που του έρχονται στο νου για το γυμνάσιο. Όλες οι λέξεις και φράσεις μεταγράφονται στον πίνακα και συζητούνται στον κύκλο, οδηγώντας σε ακόμη περισσότερες ιδέες. Γίνεται ομαδοποίηση των ιδεών. Καλό είναι να κρατηθεί ένα φωτογραφικό στιγμιότυπο του πίνακα με τις συγκεντρωμένες ιδέες για μια σύγκριση στο τέλος του προγράμματος. Εναλλακτικά μπορεί να δημιουργηθεί και να εκτυπωθεί σύννεφο λέξεων - φράσεων (π.χ. στο www.imagechef.com ή στο https://tagul.com).</p> <p>3) Στη συνέχεια συζητούνται (με τη βοήθεια του δασκάλου της τάξης ή/και εκπαιδευτικού ειδικότητας του σχολείου) οι επερχόμενες αλλαγές στο σχολικό περιβάλλον, στη σύνθεση των σχολικών τάξεων, στο Αναλυτικό Πρόγραμμα (διδακτικά αντικείμενα), στον τρόπο μελέτης, στον τρόπο αξιολόγησης, στους κανονισμούς λειτουργίας του γυμνασίου, στις απουσίες, στις ποινές, κ.ο.κ. <u>Ενθαρρύνεται η διατύπωση ερωτήσεων και παρεμβάσεων από τους μαθητές.</u></p> <p>Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να ενταχθεί και η λήψη συνεντεύξεων από μαθητές/τριες Α' γυμνασίου (για τις πρώτες εντυπώσεις και συναισθήματά τους, για το βαθμό δυσκολίας των μαθημάτων, για τις δυσκολίες προσαρμογής, τον τρόπο μελέτης και διδασκαλίας κ.ο.κ.).</p> <p>4) Στο ίδιο πλαίσιο, προτείνεται η περιήγηση στο δικτυακό τόπο του γυμνασίου υποδοχής, όπου υπάρχει, για περισσότερες πληροφορίες. Εναλλακτικά, μπορούν να αλιευθούν πληροφορίες από ιστότοπους άλλων γυμνασίων (π.χ. http://www.1ge.gr).</p> <p>5) Τέλος, θα είναι πολύ χρήσιμη η πρώτη επαφή με τα διαδραστικά διδακτικά εγχειρίδια της Α' γυμνασίου, τα οποία είναι διαθέσιμα σε ψηφιακή μορφή στο http://ebooks.edu.gr/new/class-main.php?classcode=DSGYM-A ή με τα εκτυπωμένα βιβλία κάποιου μαθητή Α' γυμνασίου.</p> <p>Με τη σύμφωνη γνώμη των μαθητών, επιλέγεται συγκεκριμένο διδακτικό βιβλίο και επιχειρείται δοκιμαστικά και με αβίαστο τρόπο η επεξεργασία αρχικού κεφαλαίου. Το κεφάλαιο αυτό μπορεί να εκτυπωθεί και να δοθεί σε όλους τους μαθητές. Ακολουθεί συζήτηση για το περιεχόμενό του και για το βαθμό κατανόησής του. Επιχειρείται η εκτέλεση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του κεφαλαίου.</p>		

Βήμα 2°:	Προγραμματισμός επίσκεψης στο γυμνάσιο υποδοχής	(24/4/2017 – 5/5/2017)
<p>Επιμέρους δραστηριότητες:</p> <p>1) Ο/η δάσκαλος/α της Στ' τάξης συνεννοείται με το/τη Διευθυντή/τρια του Σχολείου για το πρόγραμμα μετάβασης και για την ανάγκη προγραμματισμού επίσκεψης των μαθητών της Στ' στο γυμνάσιο.</p> <p>2) Ο/η Διευθυντής/τρια του Σχολείου σε συνεννόηση με το/τη δάσκαλο/α της τάξης επικοινωνεί με το Διευθυντή/τη Διευθύντρια του γυμνασίου υποδοχής και ζητεί τον προγραμματισμό της ημέρας και ώρας επίσκεψης στο γυμνάσιο. Η επίσκεψη προτείνεται να προγραμματιστεί στο διάστημα από 24/4/2017 – 15/5/2017.</p> <p>3) Από το διευθυντή/τη διευθύντρια του γυμνασίου υποδοχής ορίζεται ο/η καθηγητής/τρια που θα αναλάβει την υποδοχή των μαθητών στο γυμνάσιο. Προτείνεται να είναι ο/η φιλόλογος του γυμνασίου.</p>		
Βήμα 3°:	Επίσκεψη στο γυμνάσιο υποδοχής	1-2 διδακτικές ώρες (24/4/2017 – 15/5/2017)
<p>Επιμέρους δραστηριότητες:</p> <p>1) Οι μαθητές της Στ' τάξης με τη συνοδεία του/της δασκάλου/ας της τάξης επισκέπτονται το γυμνάσιο υποδοχής κατά την ημέρα και ώρα που έχει συμφωνηθεί.</p> <p>2) Γίνεται υποδοχή τους από τον/την καθηγητή/τρια που έχει οριστεί για τη συγκεκριμένη δράση, ο οποίος αναλαμβάνει την ξενάγηση των μαθητών στους χώρους του γυμνασίου και την ενημέρωση για τον κανονισμό του σχολείου, τον τρόπο εργασίας, για το διδακτικό προσωπικό, τα διδακτικά αντικείμενα, τα δικαιώματα και τα καθήκοντά τους κ.ο.κ. (1 διδακτική ώρα).</p> <p>3) Προτείνεται η παρακολούθηση από τους μαθητές της διδασκαλίας ενός φιλολογικού - γλωσσικού μαθήματος από κοινού με τους μαθητές της Α' γυμνασίου (1 διδακτική ώρα). <u>Ενθαρρύνονται οι μαθητές για ενεργό συμμετοχή στο μάθημα.</u></p>		
Βήμα 4°:	Αναστοχασμός δράσεων – αποτίμηση προγράμματος	1-3 διδακτικές ώρες (μετά την επίσκεψη στο γυμνάσιο)
<p>Επιμέρους δραστηριότητες:</p> <p>1) Συζητούνται σε κύκλο τα αποτελέσματα της επίσκεψης και η χρησιμότητά τους, αποσαφηνίζονται απορίες – ερωτήματα, εκφράζονται συναισθήματα και σκέψεις, συσχετίζονται οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν με τις αρχικές αντιλήψεις των μαθητών και συζητούνται εκ νέου οι αλλαγές που προκύπτουν από τη μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο. Συζητούνται αποδεδειγμένες και μη αποδεδειγμένες συμπεριφορές μαθητών στο γυμνάσιο.</p> <p>Προτείνεται η επανάληψη της ιδεοθύελλας και της δημιουργίας νέου σύννεφου λέξεων – φράσεων. Γίνεται σύγκριση με το αρχικό σύννεφο.</p> <p>2) Στη συνέχεια, οι μαθητές εκφράζουν γραπτώς τις σημαντικότερες εντυπώσεις τους από την επίσκεψη στο γυμνάσιο (όπου αυτή πραγματοποιήθηκε) και τις προσδοκίες τους για τη φοίτησή τους σε αυτό.</p> <p>3) Τέλος, στο ίδιο χαρτί αποτιμούν (σε μία παράγραφο) τα συνολικά αποτελέσματα του προγράμματος.</p>		

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Sirsch, U. (2003). The impending transition from primary to secondary school: Challenge or threat? *International Journal of Behavioral Development* 27 (5), 385–395.
- Zeedyk, M.S., Gallacher, J., Henderson, M., Hope, G., Husband, B. and Lindsay, K. (2003). Negotiating the Transition from Primary to Secondary School : Perceptions of Pupils, Parents and Teachers. *School Psychology International*, 24(1): 67 -79.
- Cantin, S. and Boivin, M. (2004). Change and stability in children's social network and self-perceptions during transition from elementary to junior high school. *International Journal of Behavioral Development* 28 (6), 561–570.
- Rice, F., Frederickson, N. and Seymour, J. (2011). Assessing pupil concerns about transition to secondary school. *British Journal of Educational Psychology*, 8,1 244 - 263.
- Lucey, H. & Reay, D. (2000). *Identities in transition: Anxiety and excitement in the move to secondary school*. *Oxford Review of Education*, 26(2), 191–205.
- Anderson, L. W., Jacobs, J., Schramm, S. & Splittgerber, F. (2000). *School transitions: Beginning of the end or a new beginning?* *International Journal of Education*, 33, 325–339.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1985). Εξελικτική Ψυχολογία. Τόμος 4 – Εφηβική Ηλικία. Αθήνα.
- Κοσεγιάν, Χ. (2010). Έρευνα για τη μετάβαση των μαθητών από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο. Στο διαδίκτυο: <http://www.characosseyan.com/2010/04/erevna-gia-ti-metavasi-ton-mathiton-apo-to-dimotiko-sto-gimnasio/>
- Κάτσικας, Χ. (2009). Ο φόβος του πρωτάρη στο Γυμνάσιο. Εφημερίδα «Τα Νέα». 11/11/2009.
- Ευθάλη, Β. & Σαλτερής, Ν. (2011). Η Μετάβαση στο Γυμνάσιο: Διερευνώντας Απόψεις της Εκπαιδευτικής Κοινότητας και Πρακτικές Στήριξης της Μετάβασης σε Δημοτικά Σχολεία του Πειραιά", Συλλογικός Τόμος Πρακτικών Συνεδρίου "Μετάβαση και Συνέχεια στην Εκπαίδευση - Αναζητώντας το πλαίσιο για τη συνεργασία Παιδιών, νέων, οικογένειας, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και κοινωνικών υπηρεσιών". Στο διαδίκτυο: http://www.nsalteris.gr/periexomenamenou/bibliarthragiaekpedeusi/at_hrografia/metsvasi_%20publication_b.doc.

Ο Σχολικός Σύμβουλος
3^{ης} Περιφέρειας Δημοτ. Εκπ/σης Κυκλάδων

Κων/νος Κλουβάτος